

Görüşler

ADANA HALKEVİ

No: 380

SEYHAN REGÜLATORU

RESİM: ABİDİN DİNO

HAZİRAN

1943

SAYI: 54

Görüşler

ADANA HALKEVİ DERGİSİ

CILT : 6

HAZİRAN 1943

SAYI 54

ADANA SUYA KAVUŞTU

Nurettin ÜNEN

Er. Sanat Enstitüsü tarih Öğ.

Şayet, Milet mektebinin Şefi Tales gibi düşünecek olursak, Çukurova hayat cevherine (tanrısına) kavuştu ;demek daha doğru olacak..

Zira, bütün İoniya mekteplerinin cediti olan Tales, ta (M. E.) 600 yıllarında, felsefenin baş konusu olan "İk prensip,, idesinin "SU,, olduğunu söylemişti.

Bununla beraber, su'yun küllî temel oluşunu, cisimlerin, bunun değişmesiyle vücut bulduğunu, her taraftan dünyayı sardığını, Dünyanın sonsuz bir okyanusta yüzdüğünü ve ihtiyacı olan besleyici unsurları hiç durmadan ondan aldığını ilk söyleyen Tales değildir.

Bu Doktorin yani ilk vakia (Le fait primitif) in su olduğu kanâati eski Arya efsanesinin ilim diline çevrilmesinden gayrı bir şey değildir; Yer yüzüne bereket veren ve bütün canlıların babası olan gökseî OKEANOS veya fırtına bulutu nehri telâkkisi bu efsanenin mahsulüdür.

Fakat biz, bu efsanelerden daha gerilere, çok daha gerilere gidebiliriz. İlk insanın kendi hayat başlangıcını bir sır olarak düşünmeğe başlayabildiği ana kadar.. Bu ilk sebepler (esas cevherler) arasında suyun, yüce tesiri hissedebildiği zamana kadar..

Hiç şüphe yok ki, suyun, hayatı varlıktan varlığa dolaştırdığı daha çok zamanlar önce biliniyordu. Suyun daimî bir devirle hayatı namütenahiliğe sürüklediği değişmez bir hakikattir.

Gece — Gündüz gibi doğal tezatlar arasında, sıcakla soğğun ayrılığını, sıcakın kurakla, soğğun yaşlıkla ilgisini insanlar pek eski çağlarda hissetmiş olmalıdırlar.

Kuraklığın felâket, yaşlığın saadet getirdiği her halde Tales'ten, Aryalardan çok zaman önce anlaşılmalıdır. Bu günkü bilim de hayat'ın suda başladığı, bu meyanda insanın da balıklardan türeyen hayvanlara mensup olduğu iddia edilmiyor mu?

Talesler tenkit edilebilir; Fakat suyun enerjisi ve hayata lûtfu aslâ inkâr edilemez. Çukurovayı Altınova yapan, akar sulariyle bulutlaşan deniz de-

ğil midir ?

Spiritualist eskiler, bu tabiat veriminden yoksun kaldıkları yıllarda yani kurak mevsimlerde, yağmur duasına çıkarlardı. Hatta, Şair Ziya Paşanın Adana'da Vali iken, bu maksatla Taşköprüde kendisini bekleyen halkın mümessillerine Seyhan nehrini göstermesi meşhurdur.

Bu günkü Idealist nesil de, Semavi okyanusu denizlerle birleştiren ırmakları teknik gücüyle israftan koruyor.

Çukurovada tarih boyunca bunun bir benzerine şahit olduk mu bilmem. Yalnız yüz yıllardanberi yerdeki ödevini yapmadan gökden medet umulduğunu çok gördük.

İşte Cumhuriyet Türkiyesi, yeri cennete çevirerek, göklerin minnet ve takdirini kazandı.

"Adana, Türkiye'nin kalbidir,, diyen Piyer Loti, bugünü görebilseydi, Adanayı tasvir için acaba daha kuvvetli bir cümle bulabilecek miydi ?

Bir yazarın dediği gibi, Çukurovayı Mısıra eş değil, Cümhuriyetin himmetiyle ondan çok daha üstün olarak göreceğiz.

Bu Regülâtör, sadece doğal bir hayatın daha bol fişkırmasına değil, Sosyal hayatın, bu topraklarda daha gür gelişmesine yarıyacaktır.

Ey Adana Ovasının yaramaz çocuğu Seyhan! Artık zaman zaman bir Çukurova kısrığı gibi hırçınlaşamayacaksın; Tükenmez bir hazine olan enerjin, yalnız hayra ve hayata harcanacak.. Artık bir yetim gibi bakımsız, boynu bükük çağlamayacaksın.. Göksünde barındığın Altınovana, mutlu anana vefalı kollarla sarılacaksın.... Ey, Çukuroval. Gelecekte, Cumhuriyet tarihinin kaydettiği ve edeceği şaheserlerden biri olan bu regülâtör, senin de iftihar kaynaklarından biri olacaktır.

Ey Adana! Arasıra isyan eden, seni ağlatan evlâdının, o avare Seyhanın her katresi sana hayat sunan bir eksir olacaktır.

Ey kurucu ve yapıcı Cumhuriyetçiler ! " Su gibi aziz olunuz ! ..

Adana Coğrafyasına Bir Bakış

AKAR SULAR ve REJİMLERİ

Seyfi ALPAN

Er. öğretmen okulu coğrafya Öğ.

Bu makalemde evvel (Adana coğrafyasına bir bakış) adlı yazımda, Adananın coğrafi mevkii ve önemi, yüzey şekli, iklimi, bitki örtüsü üzerinde coğrafi etüd ve görüşlerimi Halkevimizin dergisinde toplu olarak anlatmağa çalışmışım. Bu yazılarıma akar sular ve rejimleri (akar suların bir yılda yatağından geçen suyu seviyesinde gösterdiği değişiklikler) bahsini de ilâve ederek (Adananın Fiziki Coğrafyasını) toplu olarak tamamlamış oluyorum.

Adanada Akar Sular ve Rejimleri: — Seyhan, Ceyhan ırmakları ile, Tarsus (Berdan) çayından bahs edeceğim. Bunların rejimi üzerinde etkim yapan başlıca sebepler iklim, sonra suyun aktığı yerin tabiyatı ve eğim (meyil) dir.

Seyhan Irmağı: 515 K. M. uzunluğa sahiptir. Samanti (Zamanti) suyu ve Göksuyun birleşmesinden meydana gelir. Seyhan ırmağının en önemli kolu olan Samanti suyu Uzun yayladan çıkar. Toros dağlarının doğu yamaçları boyunca güneye (cenuba) doğru iner ve Yenice çayı ismini alır. Seyhan sonra daha doğudan ikinci kolu olan Binboğa dağlarından inen Feka civarından geçen Gök-suyu (değirmenleri çevirir) alır.

Samanti ve Göksu dar vadiler içinde aktıklarından ziraat bakımından istifade olunamamaktadır. Samanti ve Göksu birleştikten sonra Seyhan ırmağı ismi verilmektedir. Seyhan ırmağı da Adana ovasına kadar dar vadiye aktığından zirai bakımdan bir faide sağlamaz. Yalnız ormanlık yerlerden geçtiğinden kesilen keresteyi taşır. Seyhan Çukurova denilen Adana ovasına inmeden evvel Toroslardan gelen Gürğün ve Çakıt gibi çayları alarak büyür (bu çayların sularından sebze bahçeleri istifade etmektedir) Seyhan ırmağı Adana ovasına ibdikten sonra Ceyhan ırmağına hemen hemen paralel olarak akar, güney batıya (cenubu garbiye) döner, Adanadan geçer, Mersin körfezinde, Tarsus çayının ağzı yakınında ve delta arasında denize (Akdeniz) dökülür.

Seyhan Irmağı ilkbaharda dağlarda eriyen karlarla, Sonbahar ve Kış mevsimlerinde yağın şiddetli yağmurlarla kabarr, taşıdığı zamanlarda zarar ve ziyan yapar. Seyhan ırmağının ovada genişliği 1933 yılında kurak zamanlarda 100 metre (90,50) ortalama derinliği 1 metre (0,833) kadardır. (Adana Su İşleri Müdürlüğünün taktirine göre)

Bu zamanlarda saniyede su sarfiyatı 47 metreküptür. Halbuki sularının kabardığı zamanlarda

200 metre kübe çıkar. Seyhan ırmağından kayıklar Karalarbucağı köyüne kadar gidebilirler.

Ceyhan Irmağı : 475 K. M. uzunluğundadır. Orta Torosların güney doğusunda doğan Söğütlü Hurma çayı, Göksün gibi üç kolun Elbistan yakınlarında birleşmeleriyle meydana gelir. Söğütlü Malatyanın batısında (garp) Antitoroslar üzerinden doğar ve elbistenden geçer. Söğütlü çayının nisan ve meylarında genişliği 4,5, derinliği 1 metre kadardır. Haziran ve temmuz aylarında ortalama genişliği 2 ve derinliği 0,5 metre kadardır. Bu sudan köylüler istifade ediyorlar. Hurma çayı, Tahtalı dağdan doğar, nisan mayıs aylarında genişliği takriben 4 derinliği 2,5 metre kadardır. Haziran ve temmuz aylarında ise genişliği 3 ve derinliği 1,5, metre kadardır.

Bu sudan da köylüler istifade ediyorlar. Cöksün suyu da Göksün kasabası cihetinden gelmekte, Binboğa dağlarının eteklerinden doğmaktadır. Bu başlıca sular birleştikten sonra Ceyhan ırmağı güneybatıya döner. Sonra Bertis ve Firtis çayları Ceyhana karışır.

Ceyhan ırmağı önemli sayılabilen bu kollardan başka Maraş önünde soldan daha önemli Aksuyu alır Aksu Engizek dağının eteklerinden çıkar ve Maraşın kuzeydoğusundaki (şimali şarkî) gölcüklerin sularını boşaltır; sonra Maraş önünde (Şekerovası) denilen verimli bir ovayı sular. Fevzipaşa — Malatya demiryolu Maraşın güneyinde Aksu vadisini Gölbaşı istasyonuna kadar takip etmektedir. Aksu vadisinde (bilhassa yukarı ve aşağı Pazarcık ovaları ve Şekerova) Çeltik ile diğer mahsulât da az çok yetiştirilmektedir. Aksu nisan ve mayıs aylarında 30 metre kadar geniş, 2 metre kadar derindir.

Yaz aylarında ise genişliği 2 metre ve derinliği 0,5 metre kadardır. Ceyhan ırmağı Maraş önündeki Şekerovadan sonra Çukurovaya doğru dar bir vadiden ve boğazlar içinden geçerek akar. Ceyhanın geçtiği dar boğazlarda şelâleler vardır. Ceyhan ormanlık bölgeden geçtiğinden kereste taşınma yarar. Ceyhan kasabası pazar mahallidir. Kereste buraya kadar gönderilir. Ceyhan ırmağı, Adana ovasına indikten sonra genişler, Misis tepelerinin gerisinden geçer, Seyhana paralel olarak akar, (bu verimli ovada kollara ayrılır) nihayet kuzeydoğuya hükûlek Yumurtalık limanının karşısında Iskenderun körfezine dökülür. Pek çok su getiren Seyhan ile Ceyhan, deltalarını mütemadi su-

rette genişleterek denize doğru ilerler. Ağzıları bataklık halindedir. Denizden ayrılmış tuzlalar ve gölcükler (Tuzgöl, Akyatan gölü, Akyayan gölü gibi) vardır. Ani feyezan ederek (Rejimleri düzenli olmadığından) akım yollarını değiştiren (yataklarını değiştiren) ve etrafı kaplayan Seyhan ve Ceyhan ırmakları [1] vaktile birçok defalar birbirleriyle birleşmiş ve sonra tekrar ayrılmışlardır.

1933 yılına göre Ceyhan ırmağının genişliği en kurak zamanlarda 89,40 metre (Misis mevkiinde Taşköprü yanında) derinliği de 1,5 metreyi geçmektedir. (1,633 metre. Bu sayıları Adanada Suişleri müdürlüğü tespit etmiştir). Su sarfiyatı bu zamanda saniyede 81,396 metre küp idi. (Bu ameliyat yapılmadan birkaç gün evvel yağmur yağmasının tesiri olmuştur.) Ceyhanda saniyede en az su sarfiyatı 36 metreküp kadardır diyebiliriz. Ceyhan ırmağının ovasındaki yatağında suyun genişliği 100 metre kadardır. Ceyhan ırmağı üzerinde Misis mevkiine kadar denizden kayıklar... gidebilirler. Yelkenliler Ceyhan ırmağının aşağı kısmında Bebeli köyüne kadar ilerleyebilirler.

Tarsus (Berdan) Çayı : Toroslardan doğan bu çay Seyhan ırmağının ağzı yakınında denize (Akdeniz) dökülmektedir. Tarsus çayının suyu ile Tarsus kasabasının ve etrafındaki bahçelerin bir kısım yerini (arazisi) sulanabilmektedir. Tarsus kasabasındaki değirmenler ve fabrikalar da bu su ile çalışmaktadır. 1933 yılında kurak zamanlarda Tarsusda Tarsus çayının genişliği (Adana su işleri dairesinin tespitine göre) 32 metre ve derinliği 0,78 metre olup saniyede su sarfiyatı 12,400 metre küptür. (Bu zamanlar yağmur yağmış olduğundan su kuvvetlice idi.) Sonra yapılan tetkikte su sarfiyatı 8,07 küp olarak bulunmuştur. Tarsus çayı küçük olduğundan kayıklar ağzında ancak birkaç kilometre ilerleyebilirler. Tarsus çayının tarsusta çok güzel bir şelâlesi görülmektedir. Hülâsa en az su sarfiyatını Ceyhanda 36 Seyhanda 47 Berdanda 8 olarak kabul edersek toplamı 91 metreküp etmektedir.

Saniyede bir hektarlık yere yarım desimetre küp (Adana Suişleri Müdürlüğünün taktirine göre)

[1] Çukurovayı geçerek Ceyhan ırmağına dökülen aşağıdaki suları da saymak mümkündür: Karasu (Merçin çayı) Osmaniye kasabasının güneyinden geçerek ovada akar. Ceyhan kasabasının kuzeyinde Ceyhana dökülür. Kelkin çayı, Kozan kasabasının içinden geçer (değirmen çevirir ve portakal bahçelerini sular.) Kozanın (Alapınar nahiyesinden geçen) Alapınar suyu, Hamam suyu (Koçoğlu suyu) Kozanın 8 K. M. doğusundan geçen Sobyas çayı, Kadırlı Kasabasının 8. K. M. batısından geçen Kesiksu ile Kadırlı içinden geçen Savron deresi gibi...

DÜĞÜN

Kalk kıyam et davetli !
Bu, güney yelinin esisidir.
Kaynayış ve kıvılcımlanışın kendisidir..
Çiçeklerin açılışı, aklı, gelinciklerin kızılığın görülür .
İnce ince kaynayış ve bihoş oluşlar sezilir.
Duğun..
Duğun, sevişen özlenişlerin haklı kucaklaşması,
Varlığın ifetli ve vakarlı manası...
Yalnız, unatma ki davetlim, sevememekle sevmeye çalışmak gönlün yıkımı, doğuşun manasızlığıdır....
Cezan bu olmasın....

Kemal GÜNER

DENİZE DAİR

Her akşam gemiler uğrardı, bizim limana
İçimde kalırdı mavimtirak günlerin hazzı.
Kanatlanmış köpüklerden bana,
Selâm getirirdi, martılar bazı.

Denizlerin mavi havasında ipek seslerden,
Duyardım suların ninnisini.
İçime dolan bu heveslerden,
Dinlerdim aşkımın şürini.

Tâ uzaklardan denize,
Duştüğünü götürdüm bir yıldızın.
Gemiler getirmediler bize,
Taze vaitlerini gündüzün ..

Her sabah kumsal tüylü sahillerin,
Maviliğinde yıkanır dım,
Oradan mehtaba uzanan ellerin,
Gölgesi altında uyanırdım...

Sami GÜRLEV

su lâzım olduğuna nazaran 91 metreküp su ile 180,000 hektarı müteceviz yani 1,800,000 dönümlük kadar yerin sulanabilmesi mümkündür. Diğer taraftan sulama mevsiminde ise su sarfiyatı en kurak zamanlar olmadığından Seyhan, Ceyhan ırmakları ile Tarsus çayında daha fazladır. Sulama mevsiminde su sarfiyatının toplamı 120 metreküp olarak takdir edilmektedir. Bu hale göre bu su ile 240,000 hektar yani 2,400,000 dönüm yer sulanabilecektir. (Adana Suişleri Müdürlüğünün takdirine nazaran) Bu düşünceler göz önünde tutularak Nafia Vekâleti tarafından Adanada vücade getirilmekte olan büyük sulama tesisatından (regülâtör) yakında ziraatimiz faydalanacak, Çukurovanın ziraatinde ileri hamleler atılacaktır.

Buraya kadar verdiğim izahattan anlaşılacağı üzere memleketimizdeki akar sular, rejimleri düzenli olmadığından istifade edilebilecek bir şekle konulunca beşeri ve ekonomik hayatımızda önemli rol oynayacaktır.

Seyfi ALPAN

Bizans İmparatorluğu Devrinde Çukurova (*)

I. M E T H A L

Şevki BERKER

Erkek Lisesi tarih Öğ.

Gerek ulusal tarihimizde, gerek islâm tarihinde Bizans ismine, bazan Rum İmparatorluğu bazanda Şarkî Roma namı altında sık sık tesadüf ederiz. Bütün Ortakurun müddetince tarihimizi pek yakından alâkadâr eden bu devlettir, Garp âleminin 476 daki inkırazına karşı inhitat ve azamet devrinin her ikisini de görerek 1453 e kadar devamı tarihin kayda şayan vak'alarından biridir. Bu devamın sebeplerini izahtan evvel Devlete verilmesi lâzım gelen en muvafık adın ne olabileceğini düşünelim: Müverrihler bu devletten bahsederken verecekleri ünvanda bir türlü ittifak edememişler, İmparatorluğu muhtelif mânalarda muhtelif isimlerle anmışlardır.

Bizans imparatorluğu mevzubahs olunca; Şarkî Roma, Bizans, Grek İmparatorluğu gibi yekdiğinden ayrı bir takım adlarla karşılaşırız. XVII ve XVIII. asırlarda XIX. asrın ilk yarısında Bizans'ı büyük Roma devletinin bir devamı diye tanıyanlar pek çoktu. Başta Montesquieu olduğu halde Bizans tarihinin bir çok güzide muharrirleri bu devleti büyük Roma'nın bir devamı gibi kabul ettiler. Monteskiyö 1734 de rasyonel bir düşünüşle yazdığı Romalıların Büyüklüğü ve İnhitatı Sebeplerine Dair Mütalealar adlı eserinde Bizans'ı Büyük Romadan ayrılması kabil olmayan bir parça gibi gösterdi. Bu eserle kendini XVII. asrın théologique tarih telâkkisinden kurtaran Monteskiyö vaktile Machiavel'in, Bosauet'nin söylemiş olduklarını yeni bir ruh ve yeni bir gözle tekrara çalıştı. Monteskiyö, ne Makyavelin ne de Bosue'nin düşündüğü gibi vakıaların izahı için tesadüfe, tabiatın fevkinde rabbanî iradeye bağlı bir kuvvete lüzum görmüyor, müesseselerin, örf ve kanunların vakıaları tek başına izaha kâfi geldiğini söylüyordu. Böyle olmakla beraber teşkilât ve tesisat itibarile, dil ve din itibarile Garp âleminden büsbütün ayrılan Bizans'ı yine büyük Romanın bir devamı farzyledi. Halbuki Şarkî Roma V. asırdan itibaren garbin lâtincesi yerine grekçeyi, katolik mezhebi yerine de ortodoksluğu kabul etmiş, bünye ve mahiyet itibarile çok değişmiş, büsbütün başka şekle bürünmüştü. Bizans tarihile meşgûl Gibbon Bizans'ın inkırazı sebeplerini tetkik ederek bu devlete Şarkî Roma İmparatorluğu, ismini vermiştir. Gibbon'un da Bizans'a büyük Romanın bir devamı nazariyle baktığı anlaşılmaktadır.

Esaslı bir tetkikten sonra Bizans'ın Roma'dan ayrı bir hüviyet taşıdığı kolaylıkla tezahür eder. Gerçi kendilerini Roma'nın tabii bir varisi adde-den Bizans imparatorları Roma'dan kalma arazi üzerinde hak iddia ediyorlar, büyük Roma'nın bazı ünvanını Vasilévs tabirini bazı merasim ve ayinini kullanıyorlardı. Fakat bunlar hakikî varlığa değil, görünüşe aid şeylerdi. Her ne kadar İmparatorlar eski Roma'nın şan ve şerefini hafızalarında saklamışlar; ve bir gün Roma'nın varisi olmak peşinde koşmuşlarsa da Bizans gittikçe Roma'dan ayrı bir şekil almış, mahiyet itibarile büsbütün farklı bir bünyeye sahip olmuştur. Bu cihetle Bizans'sa büyük Roma İmparatorluğunun devamı olmadığından Şarkî Roma İmparatorluğu demek doğru olmaz. (1)

Bazı müverrihler Bizans'ın Théodose zamanından 1453 senesine yani İstanbulun Türkler tarafından fethine kadar geçen zamanına (Bas—Empire) derler. Grek İmparatorluğu demek de doğru değildir. Çünkü İmparatorluk ilk defa Bizans etrafında teşekkül etmiş hayat ve kudret kabiliyetini buradan almış, hudutlarını buradan genişletmiştir. Binaenaleyh hayatı Bizans'la kaim olan bu devlete (Bizans İmparatorluğu) demek daha doğrudur.

Verilmesi lâzım gelen en muvafık adı bu şekilde düşündükten sonra Ortakurun tarihinin bir ucundan ta öbür ucuna kadar devam eden bu devletin yaşamasındaki sebepleri araştırılmalı:

Senelerce Akdeniz havzasının siyasal vicdanına hâkim olan eski Roma dini 395 de, Teodos'un vefatı sıralarında siyasal sıfatını kaybederek memnu bir din haline gelmiş, Hristiyanlık ise çektiği zulümlere rağmen filen devlet dini olmuştu. Bu devirler Roma birliğinin sona erdiği devirlerdir. Artık cihanşumul bir medeniyetin sahibi olan büyük Roma; Şark ve Garp diye iki taraflı ve daha o zamandan itibaren birbirinden pek farklı parçalara ayrılmıştır.

(*) Bizans devrinde Çukurova faslına girmeden önce methal kısmında İmparatorluğun bakası sebeplerile muhtelif hükümdar sülâlelerine ait tarihî bir icmalini faydalı görüyorum.

(1) VI ve bilhassa VII. asırdan itibaren.

IV. asrın hergün biraz daha çoğalan buhranı, Garp âlemini dahilden zayıf düşürmüş devlet adamının liyakatsizliği, merkezi faaliyetin azlığı bu zafı büsbütün artırmıştı. Büyük Romayı ihya etmek hülyasında bulunan Garp âlemi — bu hülyanın tahakkuku şöyle dursun — V. asrın Muhacereti Akvam dalgaları altında hiç bir mukavemet kabiliyeti göstermeyerek istilâcıların arzusuna tabi olmuş, bir yığın enkaz altında yeni yeni hükümetlere tahavvül etmiştir. Fakat, Şark, Garbin bu felâetli manzarasına rağmen bazan azamet, bazan inhitat devreleriyle Ortakurun sonuna kadar yaşadı. Hayatını idame için püyük bir cesaretle mücadeleye atıldı. Her safhasile yüksek bir medeniyete sahip oldu ve bu medeniyetin tesirlerini uzaklara, ta lâtin âlemine kadar hissettirdi. Garbin çökmesine rağmen Bizans'ın bu yaşayışı acaba hangi sebeplerden ileri gelmişti? İşte üzerinde durulacak düşünülecek bir nokta.

Devletin bakası mevzubahs olurken bir kısım müverrihler bunu iyi talihine ve bazı mes'ut tesadüflere atfederler. Onlara nazaran bu mes'ut tesadüfler olmasa idi, Bizans uzun müddet yaşayamaz, daha evvel inkıraza mahkûm kahrıldı. Fakat hakikatte iyi tesadüfler ile tehlikeli anlar birbirini takip etmiştir. Bizans bazan inhitat korkuları geçirmiş bazan da ihtişam devirleri görerek hudutlarını genişletmiş, bir aralık Avrupa'nın, en nüfuzlu bir devleti olmuştur. VI. asırda İmparator Justinien zamanında Akdeniz'i çevreleyen mühim mintakaları idaresi altına almış ve bu suretle bu iç denizi bir Roma gölü haline getirmiştir. Bizanslılar VIII. asırda İlavriya sülâlesi zamanında bilhassa islâmlara karşı büyük bir nüfuz göstererek onların garba akınlarını durdurdular. Makedonya hanedanı Bizans'ın Balkanlardaki nüfuzunu takviye ederek onu Şarkın en kuvvetli bir devleti haline getirdi. Orduları Suriyeye kaçar ilerledi, Balkanlarda Bulgarlarla kanlı çarpışmalarda bulundu. XII. asırda Comnen'ler devrinde Bizans, Şarkın belli başlı siyasal merkezlerinden biri oldu. Görülüyor ki birbirini takip eden ihtişam ve inhitat devirleri asla tesadüfün veya güzel bir talihin eseri değildir. Bunlar tabii bir şekilde cereyan etmiş hâdiselerdir. Çünkü ilk devirlerde Bizans'ın ekseri Hükümdarları çok muktedirdir; diplomattarı dessor, entrikacı ve mücavir devletler üzerinde hakikî nüfuz sahibidirlere.

Bazı müverrihler Şark İmparatorluğunun coğrafî vaziyetini yaşamasında mühim bir amil olarak tanırlar. Fakat tarihen de sabit olduğu üzere hiç bir nehir veya dağ, hatta deniz bir devleti inkırazdan kurtarmağa kâfi gelmemiştir. Bizans'ın muhafazası yalnız tabii hudutlarına münhasır kalsa idi bu devlet daha evvelden yıkılabilirdi. Yalnız hükümet merkezini düşündüğümüz zaman bu coğrafî vaziyetin hâkimiyetini görebiliriz. Hakikaten Kostantin'in Yeni Roma dediği İstanbul, bir yarımada ü

U Y A N I Ş

Bilmiyordum,
Buğulu ekinlerdeki taze düşü.
Ve tan yerinde gerinen billür öpüşü.

Bilmiyordum,
Kovanların petek petek saadette dolduğunu.
Gün doğunca gecenin kaybolduğunu..
Bilmiyordum, gökyüzünün bu kadar mavi olduğunu
Bilmiyordum..

Kemal Sadık Göçeli

zerinde inşa edilmiş etrafı surlarla muhat bir şehirdirdi. Bu vaziyet karşısında İstanbul ancak denizden hâkim kuvvetler tarafından zaptedilebilirdi. Halbuki, istilâcıların Bizans'a nazaran fakir bir deniz kuvveti, deniz filosu yoktu. Aynı zamanda meşhur surlar paytahtı herhangi bir kara hücumundan koruyordu. V. nci ve VI. nci asırların ilk yarlarında eski surlara bir miktar ilâve edilerek kara emniyeti bir kat daha artırılmıştı. Deniz kuvveti olmayan devletler Bizans'ın Küçük Asya ile münasebetini kesmek kudretini gösteremediklerinden istilâ zamanında mahsur kalan şehir halkı bütün ihtiyaçlarını Anadolu'dan temin edebiliyorlardı. Demek ki İmparatorluğun merkezinde Asya ve Avrupa kıtalarının telâki noktasında inşa edilen bu şehir iki kıtayı birleştirmekte ve bu kıtalardan kuvvet ve servet unsurlarını temin etmekte idi. Ticaret noktai nazarından İstanbulun Şark ile Garp arasında tabii bir anbar teşkil etmesi Ortazaman'da her yerdan gelen gemilere geniş ve emin bir liman olması mudafaasını biraz daha kolaylaştırıyordu.

Fakat Bizans'ın devamındaki mühim sebeplerden birisi, fikrî ve hayatî bir ittihadı malik olmasıdır. Roma medeniyetinin Garp eyaletlerine verdiği yeknasak idare haddi zatında bir çok ayrıntı ve farkları mucip olmuştu. Halbuki Şark'a müteaddit vilâyetler arasında hakikî bir rabita mevcuttu; yalnız yüksek ve resmî sınıflarda değil, bütün halk tabakalarında dil, fikir ve âdet birliği vardı.

Vaktile, Roma, idaresi altında eski Yunan Medeniyeti yeni bir kuvvetle inkişaf etmiş, hristiyanlık bu sayede yayılabilmişti. Bizans dahi bu nüfuz taâbi oldu: Gerçi imparatorluk Roma merasim ve teşkilâtını kabul etti, hükümdarlar Roma İmparatoru ismini aldılar, fakat hakikatte bu devlet daha ilk günlerinden itibaren Garbin lâtincesi yerine yunancayı, katolik mezhebi yerine de ortodoksluğu kabul etti. Bizans'ın Garbi Romadan Kültür itibarile farklı bulunması devletin uzun yaşayışında acaba nasıl bir amil teşkil etmiştir? Gerçi bütün

— Devamı 13 inci Sayfada —

Düziçi'nden Sesler

M. Şükû Erdem

Bu adı taşıyan şiir kitabı kudretli bir dinamo-
nun ampermetresine benzer. İçinde bulunan yazı-
lar ince bir duygunun mahsulü olduğu kadar bü-
yük bir enerjinin de ifadesidir.

Türk Maarif tarihine yıldızlı harflerle geçecek
müesseselerden birisi olan ve Haruniye nahiyesinde
cennet kadar güzel bir dekor içerisinde sesiz,
gösterişsiz çalışması ile daima yeni ufuklara doğru
yol alan Düziçi Köy Enstitüsünü tanıyanlarımız pek
azdır.

Gaziantep, Hatay, Seyhan ve İçel vilâyetlerin-
den her yıl aldığı yüzlerce talebeyi işleyerek ve
işleterek yetiştiren bu müessesenin nasıl bir yer
olduğu ve hangi gaye ile çalıştığı kitaptaki satır-
lar arasından bir parça anlaşılabilir.

Şiir bakımından olduğu kadar his ve ifade
bakımından incelemek üzere bazı parçaları aynen
kopya ediyorum.

Hatay Vilâyetinin Hassa kazasına bağlı Akbe-
z köyünden ve üçüncü sınıf talebesinden 258 num-
aralı Ahmet Akan şunları yazıyor:

ENSTITÜM

İmanla kurulan bir çelik yaysın,
Yurda ışık salan nurlu bir aysın,
Durgunluk içinde sen bir olaysın,
Işığın dumansız yanar enstitüm.

Zerren güneş olur köye nur saçar,
Dağları devirir bentleri aşar,
Bundan sonra köylü hiç kalmaz naçar,
Işığın dumansız yanar Enstitüm.

Bu yurdu bizlerle işleyip ördün,
Günün en önemli işini gördün,
Karnlık köylere ışığın sürdün,
Işığın dumansız yanar Enstitüm.

Seni kuran Atam kalplerde sağdır,
Eserin köylerde bahçe ve bağdır,
Senin devrin yurtda başka bir çağdır,
Işığın dumansız yanar Enstitüm.

Maraş Vilâyetinin Göksün kazasına bağlı Ki-
tiz köyünden ve üçüncü sınıf talebelerinden 244
numaralı Şakir Tomas şunu yazıyor:

DIREKTÖR DİYOR KI

İyilikle kötülüğü bastırın,
Züppeleri utandırın, kıştırın,
Süs yapmayın, saçınızı kestirin,
Kibarlık ta içte, diyor Direktör

Geç uyumak âdetini bırakın,
Akşamları tam zamanında yatın,
Sabahleyin zil çalınca er kalkın,
Talebelik işte, diyor Direktör:

Uslu durun olmayacak tasanız,
Kat kat artar hayattaki safanız,
Temizleyin aydınlansın kafanız,
Medeniyet başta, diyor Direktör.

Vazifede kolayına kaçmayın,
Sel suyuna güvenip te geçmeyin,
Kolunuzu kanat sanıp uçmayın,
Uçmak ancak kuşta diyor Direktör.

Cemiyeti fazilette doyurun,
Arkadaşı kardeş gibi kayırın,
Mikropları aranızdan ayırın,
Her şey arkadaşta diyor Direktör.

Marifete bu ocakta alışın,
Vatan için, millet için çalışın,
Türkiyemiz cennettir barış'ın,
Erkeklikte güçte, diyor Direktör.

Adananın Köprüköyünden ve üçüncü sınıf ta-
lebelerinden 378 numaralı Abdurrezak Güler şöyle
yazıyor :

KÖY ENSTITÜLERİ

Kuruldu on sekiz yerde,
Aydınlandı perde perde,
Köylerde ilâç her derde,
Yüce Köy Enstitüleri.

İyilik yoluna sapar,
Kelem, pullukla iş yapar,
Yüce ülkülere tapar,
Gürbüz Köy Enstitüleri.

Can feda ulusa her an,
Kalplere heyecan katan,
Orduya subay yaratan,
Yavuz Köy Enstitüleri.

Çalışalım sevinerek,
İnanarak, güvenerek,
Köylere en büyük erek,
Yüksek Köy Enstitüleri.

İçel vilâyetinin Tarsus kazasına bağlı Keşli
köyünden ve dördüncü sınıf talebesinden 112 nu-
maralı Ali Yılmaz yarınki hayatını şöyle anlatı-
yor .

YARININ ÖĞRETMENİ

Bilginin harmanı o,
Dertlerin dermanı o,
Devanın fermanı o,
Yarının öğretmeni.

Köylünün ışığı o,
İlâcın kaşığı o,
Davanın aşığı o,
Yarının öğretmeni.

Kötüyü hiç anmaz o,
Yorulup dayanmaz o,
Kuru söze kanmaz o,
Yarının öğretmeni.

Çalışkan bir arı o,
Köylüsünün yarı o,
Hayatın pınarı o,
Yarının öğretmeni.

İçel Vilâyetinin Mersin kazasına bağlı Arslan
köyünden ve üçüncü sınıf talebesinden Ali Kubilây
şunu söylüyor.

KÖYLÜ DEYİP GEÇME

Nice kartallar uçar, dağlarının başında,
Erkekce bir duruş var, toprağında, taşında..
Köylü deyip geçme sen, düşünmeden arkadaş
Onları bileceksen, yıllarca köyde dolaş.

Dördüncü sınıf talebesinden 97 numaralı ve
Tarsus kazasının Muhat köyünden Ahmet Öz şun-
nu yazıyor.

KÖYCÜ DOSTLARA

Elele verelim köy, köy gezelim,
Olup bitenleri içten sezelim,
Köy denen düğümü artık çözelim..
Köylünün derdine derman olalım.

Köylüye, köylere dikildi gözler,
Yazılar çiziler yıldızlı sözler,
Köylerde duranlar bizleri özler,
Gidip dertlerine derman olalım.

Köydedir katkısız öz an'aneler,
Türkü, zeybek, destan ve neler neler,
Çolak babalarla gazi anneler,
Görüp dertlerine derman olalım.

Ceyhan kazasının Mustafabeyli köyünden ve
birinci sınıf talebesinden 418 numaralı Hasan Turan
şöyle diyor:

BİZİM KÖYDEDİR

Temiz ülkülere koşan,
Bendine sığmayıp taşan,
Bizler ölek ki siz yaşan,
Diyenler bizim köydedir.

Arkadaş haydi kalk uyan,
Vatan için kana boyan,
Korkma, yılma, diren, dayan,
Diyenler bizim köydedir.

Dünya titrer bakışından,
Kükreyerek akışından,
Kuş uçamaz yokuşundan,
Diyenler bizim köydedir.

Dosta, ben dostça bakarım,
Tüfeğe süngü takarım,
Ateşim, canlar yakarım,
Diyenler bizim köydedir.

Tarihin yolunu açan,
Yurda nurlu ışık saçan
Kahbedir ölümden kaçan,
Diyenler bizim köydedir.

Biz atalar gibi merdik,
Tunadan sular içerdik,
Düşmana çok dersler verdik,
Diyenler bizim köydedir.

Mersin'in Arslan köyünden ve üçüncü sınıf ta-
lebelerinden 158 numaralı Ali Kubilây Babasına
ithafen şunu yazıyor.

K Ö Y L Ü Y Ü Z

Okuyan her adam değişir sanma,
Akla gelen kötü hayale kanma,
Elin çıkardığı söze aldanma,
Köylüyüz . . . Köylere gideriz baba..

Üstümüzden atıp fesi, abayı,
Hayrete düşürdük biz Avrupayı,
Bir Turan'ı değil, bütün dünyayı,
Süsleyecek biziz, bizleriz baba..

Dünyada biz gibi sular aktı mı ?
Yıldırım şaklayıp şimşek çaktı mı ?
Biz yokken bir ulus ateş yaktı mı ?
Her yerde baş olan Türkleriz baba..

Hatay Vilâyetinin Dört Yol kazasına bağlı O-
caklı Köyünden ve üçüncü sınıf talebesinden 225
numaralı Yemliha Kurt şunu söylüyor.

M E R T O L

Senin kıymetini el takdir etsin,
Kimseyle gururla konuşma mert ol,
İsterse kuvvetin dünyaya yetsin,
Sakın öğrenmeğe yanaşma mert ol.

YAZ İSHALLERİ

Dr. Seyfeffin OKAN

Sayın Halkevi başkanı " Görüşler " in aydın okuyucuları için benden bir yazı istedi ve bu yazının mevzuunu seçmek hakkını da bana bıraktı.

Benim mesleğime uygun olarak seçeceğim mevzu hiç şüphesiz sıhhi olacak, ancak klasik bir bahsi umumî bir şekle sokmak ve bu suretle okuyucuları sıkıkmamak aynı zamanda zemin ve zamana da uygun bulunup hiç olmazsa ufak bir faidesi de dokunabilmesini de düşünerek bugün bu yazımızda Adanada sıkça tesadüf olunan, bilhassa küçük yaştakilerde daha ziyade tesirini gösteren " yaz ishalleri " nden bahsedeceğiz:

Bazı basit ishaller, hazmı güç, baharlı ve mütevenni yemeklerin veya mezelerin fazlaca yenilmesinden dolayı hazım cihazında husule gelen hazım teşevvüşlerinden olur. Bunlar kısa bir perhizden sonra geçer. Benim bahsetmek istediğim ishaller ise bir grup ishal yapan mikropların yaptığı anteritler olup (bağırsak iltihapları) bu sırada muhitimizde fazlaca görülmektedirler. Şu halde Yaz mvesiminde ve tercihan sıcak iklimi haziz olan mntikalarda munhasıran mikrobik olarak hasil olan " Yaz ishallerinden " bahsetmek istediğim kolayca anlaşılır.

Bu kabil Yaz ishallerinin, yani mikrobik ishalleri yapan mikroplar döktükleri zehirler vasıtasile hazım cihazını tahriş ederler ve evvelâ bulantı, kay ve bunu müteakip karın ağrısı ve ishal ile tesirini gösterirler. Kay ve ishale beraber vücutta ayrıca bir düşkünlük ve halsizlik de belirir. İşte bu saydığım haller aynı zamanda bir zehirlenme arazıdır. Bulantı, kay ve ishal ise bu zehirlenmenin birer tezahüründen başka bir şey değildir. Bu mikrop zehirleri ya hariçte hasil olur ve zehir halinde uzviyete girer ve yahud mikrop uzviyete girerek zehiri içerde hasil eder.

Birinci şekil :

Sıcak mevsimde bayatlamış etli, sütlü yemeklerin bir müddet sonra bozulup ekşidiğini, kokutugunu görürüz ve bu kokma veya sütlü kesilme hadisesi bu gıdaların artık yenilemeyeceğini bize anlatır. Zira mikropların üremesine elverişli ve vücut hararetine yakın bir hararete kalan bu yiyecekler içinde ve tedrici bir surette döktükleri zehirler nihayet bu yiyecekleri kokutacak bir miktara yükselmiş ve yemeği de kokutmuş veya sütlü kestirmiştir. Bayatlamış fakat henüz bu hale gelmemiş yiyeceklerde de yine mikroplar oldukça üremiş ve zehirlerini de dökmüşlerdir. Zira mevsim Yaz ve sıcaklık derecesi de yemek pişip soğuduğu

Döğüşme, kimseye kötü söyleme,
Her şey elindeyken zulüm eyleme,
Belki ruhu yüksek, engindir deme,
Fakat her insanla uğraşma mert ol.

Büyük Türk, her yerde ögölür adın,
Sen bu asil ruhu atadan aldın.
Huyunu bozmasın bir soysuz kadın,
Kız, kadın peşinde dolaşma, mert ol...

Yaltakçılık yapma, laf fayda vermez,
Rubun enginleşir, gözlerin görmez,
Vatanına karşı gayen belirmez,
Türk genci, yolundan hiç şaşma, mert ol...

İçel Vilâyetinin Tarsus kazasına bağlı Topaklı köyünden ve üçüncü sınıf talebesinden 25 numaralı İbrahim Yılmaz diyor ki :

K Ö Y E G İ D E M

Namlıdan fırlayan mermiler gibi,
Çıkıpta fırlayıp gitmek isterim.
Ülkümün aşkıyle dertliler gibi,
Hemen muradıma yetmek isterim.

Çiçekler açılmış, yeşermiş dağlar,
Bülbüle ev olmuş köydeki bağlar,
Yaylasında serin suları çağlar,
Gül olup o bağda bitmek isterim.

Köye gitmek benim büyük emelim,
Kurulacak orda yeni temelim,
Köylüyü saracak nasırlı elim,
Ölünceye kadar kalmak isterim.

Güneş gülümserken köye gideyim,
Köyler duruyorken şehri nideyim.
Varınca köylerde şenlik edeyim.
Ünümü dünyaya salmak isterim.

Altmış iki sayfalık olan bu kitaptan rastgele kopya ettiğim şu birkaç satırın her birisi Ampermetrenin taksimatı sayılır. Artık ibreyi teşkil eden okuyucuların keskin zekâsı bakalım kendilere hangi yüksek dereceyi gösterecektir.

M. Şukru Erdem

ve sütlü de sağıldığı dakikadan itibaren bu mikropların durmadan üremesine müsaittir. İşte henüz kokmamış fakat bayatlamış yemekleri, bilhassa et ve etle karışık olanlarını yer veya eskimiş sütlü içerse dışarda hazırlanmış mikrop zehirlerini de beraber almış oluruz. Zehir dışarda hazırlanmış olarak alındığı için zehirlenme arazıları da az zamanda kendini gösterir. Mide bulanır, kay başlar, umumî bir düşkünlük hastal olur ve bir müddet sonra da bir kaç ishal bu tabloyu ikmal eder. Yalnız bunun ikinciden farkı çabuk husule gelmesi ve farkına varıp hemen bir mushil alıp bağırsakları boşaltarak zehiri dışarı atmakla ve bol su içerek kanımıza geçen zehiri de sulandırmak ve dolayısıyla idrarı da çoğaltmakla ekseriya az zamanda zail olmasıdır.

İkinci şekil :

Gerek bozulmağa yüz tutmuş yiyeceklerle ve gerek bu ishal yapan mikroplarla pislenmiş meyve ve saireyi yemek suretile canlı mikropları da beraberce alıp içirimizde, yani hazım cihazında ürettiğimiz zaman vaziyet tamamen değişir:

Mikrop hazım cihazına girer üremeğe ve zehirlerini de burada dökmeğe başlar ve evvelce anlatmış zehirlenme tablosu bir az geç olarak, bir iki gün sonra, aynen meydana çıkar ve biz bunu zamanında anlayamaz ve sebebini de tayin edemiyerek aşağıda anlatacağım tedbirleri almazsak bulantılar şiddetli kusmalara ve basit ishaller de balgamlı ve kanlı bir şekle girer. Karın ağrıları daha şiddetli olur. Ateş de yükselmeğe başlar ve umumî bir düşkünlükle beraber, (bilhassa küçük yaştaki çocuklarla süt çocuklarında) koma hali "kendini bilmezlik, etrafını da tanıyamıyacak derecede dalgınlık,, görülür. Bu haller ise mikropların çok fazla ürediğine ve zehirlerini de aynı nisbette döktüklerine ve vücudun ise mukavemetsizliğine birer delildirler. Bu vaziyete düşen bir hasta bilhassa çocuk olursa ölüme kadar gidebilir, ki Yaz mevsiminde fazla çocuk ölümlerine sebep olan da budur.

Her mikroplu, bulaşıcı hastalığın hiç şüphesiz asıl sebebi kendi hususî mikrobudur. Ancak herhangi bir hastalığın mikrobunu alan şahsın hemen o hastalığa yakalanması şart değildir. Böyle mikroplu, bulaşıcı hastalıklara yakalanmak için bazı haricî ve uzviyeti hazırlayıcı sebepler de vardır.

Sivrisinekten kendini koruyan Sıtmaya; temizliğe riayet edip bitlenmiyen Tifüse; pişmeden yenen meyve, marul, hıyar ve saireyi bol bol hatta icabında kaynar su ile yıkayıp yeyen ve şüpheli suları içmekten çekinen Tifo ve Dizanteriye pek ender yakalanır. Bunlar haricî sebeplerdir. Yine bir şahsın hayat şartları muntazam, uykusu yerinde olursa fazla alkol ve zehirleyici maddelerle de vücudünü yıprandırmaz; bünyesi sağlam, mukavemeti fazla ve manevî kuvveti de yüksek olursa hastalık

G Ö K Y Ü Z Ü

Getirir tarla kuşları saadetimi,
Nemli dudaklardan silinir keder.
Ve bir gelincik yaprağında seyredir
Nur yüzlü kızlar mevsimi..

Öper, ıslak bakışlarımız gündüzü
Açarken kapılarını meçhul belde.
Belki bir gün gülümser pencereimde
Penbe sabahlar ve gökyüzü..

Ç İ N G İ R A K

Yosun yüklü dalgalar yorgun;
Sıldan musikiler getirdi çingirak
Bâkir rüyalarına uykumuzun..

Bir yol dönemecinde ayaklar.
Saadet kadar bizden uzaktır sanırım
Eski aşınlar..

— 1942 —

Şukru Enis REGÜ

mikrobu uzviyete girse bile O şahısta zararsız kalır ve harap olur veya hastalık hafif, tehlikesiz geçer.

Yaz ishallerinde de keyfiyet hemen böyledir. Yaz ishallerine dolayısıyla mikrobik anteritlere yakalanmamak için evvelâ bunu yapan ishal mikroplarının hazım cihazına girmesini önlemek lâzımdır. Bunun için de bayat, tefessüha, bozulmağa doğru giden yemekleri yememeli. Hatta çok sıcak mevsimde öğle ve akşam yemekleri ayrı pişirilmeli veya buz dolaplarında saklanmalı; bilhassa hariçten süt verilen çocukların sütleri muayyen ve malûm olan bir yerden tedarik edilmeli ve akşamın sütlüden olmayıp sabahleyin sağılanından alınmalı ve vakit geçirmeden süt iyice kaynatılıp buz dolabında muhafaza edilmeli. (Buz dolabı yoksa, süt ateşten indirilince hemen soğutulup evin en serin yerinde saklanmalı) Bu sütlü akşama kadar sarfetmeli, bozulmadı diye ikinci güne bırakmamalı. Bebeğin diğer yiyeceklerini de aynı tarzda taze, taze hazırlanmalı.

Gerek büyük gerekse küçükler ve bilhassa süt çocukları için Yaz ishallerinden korunma çare ve tedbirlerinin başında bu hastalığı almağa uzviyetin istidadını artırmamak gelir. Umumiyetle yenilen ham meyvelerin içindeki ekşiler (acide'ler) hazım cihazını tahriş ederler. Bu günlerde mevcut Erik, Kaysi, Zerdali ve Şekerparenin hamları bu cümledendir.

Sıcak mevsimde fazla ve hazmı güç yemekler hazım cihazını yorar hazım bozuklukları yapar ve böylece Yaz ishalleri yapan mikropların

REKABETİN ÇUKUROVAYA İNTİKAL EDEN SAFHALARI...

— Sayı 53 Üçüncü Sayıda —

Nureddin ÜNEN

Er. Sanat Enstitüsü tarih Öğ.

Geçen yazımızda, İran Moğollarıyla Mısır Türkmenlerinin ve bu iki devletin siyasetine tesir eden diğer devletlerin tarihsel durumlarını kısaca anlatmıştık.

Şimdi, esas konumuzu ele alarak, bu devletlerin yekdiğerleriyle olan siyasî temaslarını, hususiyile İlhanlılar ve Mısırlılar arasındaki rekabetin. Çukurovaya intikal eden kısımlarını söz gelişi edeceğiz:

"Büyük Azgın Moğol,, Cengiz torunu Batunun (Kafa tasları tunçtan, dişleri yontulmuş kayalardan, kırbaç yerine eğri silâh taşıyan) askerlerinin çığınca saldırılarıyla ve babasının intikamıyla ömrünün sonuna kadar savaşan Celâlettin Harzemşahın mağlubiyetiyle, Aral gölü — Hazar denizi arasındaki yurtlarını terke mecbur kalan bir takım Harzemlilerin, Irak ve Suriyede yerleştiklerini, hatta Mısır'a geçip asker olduklarını " Al, etrafı çelenkli, tuğlarının ucunda kotas kılları olan bayraklarını,, buralarda da taşıdıklarını biliyoruz.

Keza, bir kısım Kıpçak Türklerinin de Cengiz oğulları tarafından esir edilip Venedikliler vasıtasıyla Mısır'a satıldığını, Etmeliküs Salihin, bunları kölemen namıyla satın alarak Hassa askeri yaptığını, bu Memlûklara "halka,, ve deniz yoluyla geldiklerin-

den veya Ravza adasında, Bahriye kışlasında oturtulmalarından dolayı da "Memaliki bahriye — Deniz Kölemenleri,, denildiğini, Çerkes, Rum, Ermeni esirleri içinde ekseriyeti bunların teşkil ettiğini ve mühim mevkilere geçirildiklerini biliyoruz.

İşte bu mağlup ve Müslüman Türkler "Zincirlerinden salıverilmiş gibi ağızlarından salyaları dökülerek "yurtlarına saldıran bu galip ve kâfir Cengiz oğullarına pek tabiidir ki dış biliyorlardı.

Mısır ve Suriyede Kölemenler devletini kuran (1258 — 1516) bu memlûkler yeni yurtlarında da Haçlılarla ağraşmağa mecbur kaldıkları yetmiyormuş gibi, bu hıristiyan Avrupa'lılar tarafından Hıristiyan Cengiz oğullarının kendi aleyhlerine kışkırtıldıklarını gördüler ve gene aynı tehlike ile karşılaşmaktan kurtulamadılar. Bir asra yakın durmadan dinlenmeden çarpıştılar. İşte Çukurova da bunların kaniyle sulandı, durdu. Papa, sefirleri vasıtasıyla, müslümanlığın merkezi olan Bağdadı zapt çini, (Koşu bir hıristiyan, olan karısı dokuz Hatun vasıtasıyla) Hülâgûya tesir etti. Haçlıların başı Sen Lüinin adamları ve Kaanın elçileri Kıbrısta Suriye ve Mısır müslümanlarına karşı anlaştılar. "Dilleri biz gibi sivri, kâlleri demir; rüzgâra binen,, moğollar,

bütün gıdayı kesmek ve bir müşhille bağırsakları boşaltmaktır. İlk bir, iki gün bol su ve gayet az şekerli çay ve fazla kaynatılmış pirinç suyu ile katı bir perhiz yapmak ilerde husule gelecek fena akibetlerin önüne geçer. Bundan sonraki ilâç tedavisiyle hastalığın derece ve şiddetine göre alınması icabeden fenni tedbirler tabii tabibe aittir.

Yaz ishallerile karşılanabilecek kendi hususî mikroplarile meydana gelen hakiki Dizanteri'lerle nadir olmakla beraber konsere et, balık ve sucuk yenildiği zaman görülen ve (Bacillus botulinus) denilen mikrobu zehirinden hasil olan çok tehlikeli (Botulismus) zehirlenme hastalığı bu mevzu dahil değildir.

Esasen Yurdumuzun hemen her tarafında tazelelerini tedarike imkân bulunan bu gıdaların konservelerini yemek her bakımdan faidesiz ve zararlı olacağını sıhhatini seven aziz okuyucularım benden daha ziyade takdir buyururlar.

SEYFETTİN OKAN

öldürdükleriyle kanaat etmeyip, ellerinden kaçırdıkları Türkmenleri de ezmek emeliyle çırpınıyorlardı.

"Muharebe esnasında karınlarını insan etiyle doyuran,, İlhanlılar, Mısır ve Suriyeyi ezmek için defalarca Çukurovayı da çiğnediler. Bu uğursuz boğuşmaların acılarını Çukurova da fazlasıyla tattmış oldu. Bu dalaşmalarda, Ermenilerin rolü mühimdir. 1245 de Anadolu Selçuk hükümdarı Cıyasettin Keyhusrev III. zamanında Kilikyayı çiğniyen ve Ermenileri vergiye bağlayan Bayçu ile tedafü, taarruzî bir ittifak akdeden Haut, 1244 de de Oğatay Hanın Derebeği oldu. 10 yıl soara Mangkır Hana bizzat arzı tazimata gitti. Moğol Sarayında uzun müddet ikâmet ederek dostluğunu kuvvetlendirdi. Saltanatının son yıllarında, Memlûklerle boğuştu. Şimale doğru yürüyen Memlûkleri, Ermenilerin teşvikiyle ancak moğallar durdurabildiler.

İşte şimdi bu olayların Çukurovada geçen kısımlarına göz gezdireceğiz :

Bu sıralarda, Eyubilerle Kölemenler arasında bir köprü vazifesi gören Şecereddürün kocası Kocası Aybey, Şamlıların entrikasıyla saltanatına iştirak ettirilen Musa Muzafferittin ile Mısırdaki hüküm sürüyor; para ve fermanlara müşterek imza koyuyorlardı. fakat, her ikisine de Şecereddür hâkimdi. 1257 de Aybey Şecereddürün kıskançlığıyla hamamda kendi sarığıyla boğulunca, yerine oğlu Nurettin Ali Aybey, geçmiş, ve hemen ilk işi üvey anası Şecereddürü öldürmek olmuştur.

Kutuz, Nurettin Aliye Atabey, Vezir, Vasi olduğu zaman Hülâgû da Bağdadı zaptetmiş, Mısır telâş vermişti. 1258 de Nurettini tahttan indirerek yerine geçen Seyfettin Kutuz, Harzem Hükümdar sülâlesinden olup Cengizlilerin eline esir düşmüş ve köle olarak satılmıştı. Hükümdarlığa geçtiği zaman, elçiler kendisine Hülâgûnun tehdit dolu bir beyannamesini getirdiler.

1258 de Halife Elmustasım Billâhi öldürerek Abbasilere son veren, Kudüsü almak için Ermeni Kırkı Haut ile kuvvetlerini birleştiren Hülâgû, Suriyeyi istilâ etmiş, Mısır'a yaklaşmıştı. Bir taraftan Altın ordu devletiyle boğuşan bir taraftan da Mısır ezmek için kendisini teşvik eden hıristiyanlarla birleşmeğe çalışan Hülâgû, Kölemenler için ciddi bir tehlike halini almıştı.

Kutuz, Şimdi bu ikinci yurdundan da kovulmak ve tahtından atılmak isteniyordu. Fakat, kin kudreti ve Suriyede haçlılara karşı kazandığı zaferle manevi kuvveti artan ordusuna olan güvenci ile, Hülâgû üzerine yürüdü.

Fakat Hülâgû, Mengunun ölüm haberi üzerine mirasa konmak için hemen dönmüş yerine on bin süvari ile Ketboğayı bırakmıştı; 1259.

Cenk yerinde ölmek için Hülâgû ile dönmemekte ısrar eden bu 70 lik ihtiyar, Kutuzun kumandanı Bayparsa mağlup ve esir düştü. Bu mağlubiyete sebep istilâ esnasında Ketboğanın hıristiyanlara da sataşmış olmasıdır.

Ve bundan sonradır ki İlhanlılar mısır'a karşı tecavüzlerinde hiç bir başarı göstermediler.

Kutuz, değerli kumandanı Beybars'ın himmetiyle yalnız kavmi, intikamını almamış, bahtını ve tahtını kurtarmamış, yenilmez denilen Cengiz Ordularına ilk defa yenilgiyi öğretmiş oldu.

Kölemenlerin İlhanlılarla bu ilk karşılaşmalarından bir müddet sonra, Kutuzun Baybars tarafından öldürüldüğünü ve tahta Bindiktar adıyla kendisinin geçtiğini görüyoruz.

Kırından Venedik Gemileriyle Mısır'a getirilip satılan Kıpçak köle Baypars, tahta çıkınca, şamlıların isyanıyla karşılaştı. Şamın davetiyle gelen İlhanlıları üç defa bozdu. Suriyeyi aldı. Dokuz Hatunun yaptırdığı kiliseleri yıktırdı.

Baypars, Altınordu devletinin tesiriyle Cengiz Hanın kanun ve yasalarına göre devletin esasını kurmağa çalışırken (1261) bir taraftan da İlhanlıların aleyhine müslüman olan Bereke Han ile mektuplaşıyordu. (1264)

Peygamber Muhammet, nasıl kendi akrabalarıyla din uğruna mücadele etmişse, Berekenin de Kâfir Hülâgû ile —akrabalarına rağmen— din uğruna cidalde haklı oldukları bu mektuplarla anlatılmak isteniyordu.

Paypars, Hülâgû'yu yenmek için Şiraz, Lur ve Basra Araplarını bile imdada çağırıyordu. Suriyede hıristiyan devletleriyle defalarca çarpıştıktan bir müddet sonra Hülâgû ile birleşip Şamı zapteden Ermeniler üzerine yürüdü ise de Düşmanını bulamadı. Sis taraflarında, ermenilere pek çok yardımda bulunan İlhanlılar, Hülâgûnun ölümü haberi üzerine çekilmişlerdi.

Baypars daha Suriye fütuhâtı esnasında gönderilen elçileri reddederek Moğollardan çekinen Ermenileri vergiye bağlamıştı. Bu defa da Ermeni Kırkı (Hetum — Hatum — Haytun) a, kendisine itaat etmesi, vergi vermesi, Suriye taşıtını serbest bırakması, Kilikya hububatının ihracı lüzumunu bildirdi. Memleketin her tarafından at, katır, arpa, buğday ve demir almasından serbest olmasını, ve kendilerinin, dahi Şam şehirleriyle alış veriş etmeleri için bir elçi gönderdi.

Moğolların korkusundan buna cevap veremeyen Ermeniler, Anadoludaki Moğol Beyi Nefçi'den yardım istedilerse de Nefçi, Abaka'nın emri olmaksızın böyle birşey yapamayacağını bildirdi. Zaten Mısırlılar, cevapsız kalınca Hama hükümdarı Mansur ve Emir Aksungur, Aykan, Kalavun, kumandasında Ermenistana girmiş bulunuyorlardı. Ve daha önce

Halebe, Şama giren moğolları Maraşa kadar püs-kürttüler (1268). Hetum, bir taraftan moğollardan yardım isterken, bir taraftan da oğlu Leon vasıtasıyla İskenderun geçidini tutturdu ve Beypars ordusunu yüksek yerlerden geçmeğe mecbur etti. Fakat Leon mağlup ve esir edildi. Hatunun Toros adlı diğer oğlu da öldürüldü.

Ceyhanı geçen Mısırlılar, Ayası ve Ermenilerin payitahtı olan Sisi yağma edip, oradaki büyük kiliseyi yıktılar. Adanayı zaptedip yaktılar. 20 gün sonra ganimetlerle döndüler. İlhaneler ve Selçuklularla gelen Hatun memleketini bir harabe halinde buldu.

Ermenilerle bir asırlık denemelerine dayanarak, güvenemedikleri komşularına karşı, İlhanelere bel bağlamışlardı. Çünkü onlar selçuklulara karşı, kazandıkları zaferlerle kendilerine büyük hizmetlerde bulunmuş oluyordular. Ancak, Kırak Hatun'un bu plânı işe yaramadı. Mısır kudreti karşısında Moğol zaferleri bir efsane kadar hükümsüz kaldı.

Bu muharebelerin sonunda, Hatunun ricası üzerine Antakya'da bir muahede yapıldı. Bu anlaşmaya göre Hülâgünün esir ettiği Emir Sunkur ul'âşkar, Haytunun delâletiyle salıverilecek, Behisni tarafları da Mısırlılara teslim edilecekti. Buna mukabil Leon da iade edilecekti. Behisni verilmedi. Fakat esirler değiştirildi. Bu yıl içinde oğlunun kurtulmasından dolayı Hülâgünün halefi ve oğlu Abakaya teşekküre giden Hatun, ihtiyarlığından dolayı yerine oğlunun geçmesini dileyerek istifa etti. Ve oğlunu, aldığı emir üzerine Abakanın hizmetine gönderdi.

Bu felâketler yetmiyormuş gibi, kilikyada müthiş zelzeleler yüzünden kaleler yıkıldı. Hayvanlardan başka, 100 bin insan öldü. Bir taraftan da kıtlık başlamıştı. Bündeğtar tekrar Anadolu'ya girmeğe karar verdi. Ermeni Kırakı Lavon, bu karardan Moğol beylerini haberdar etti.

Moğol beylerinden Pervane ise, Bindiktar ile el altından birleşmiş ve sözleşmiş bulunduğu için Lavonun bu haberlerini tezyif ve tekzip ediyordu. Diğer Beyler de işi önemle karşılamadılar. Mısırlılar, sarhoş Moğolları Elbüstanda gafil avladılar. 3 bin Gürcüden bin kişi kaldı. İki taraf da bir hayli kırıldı. Moğol mağlubiyetini işiten Pervane kaçtı ve bir kaleye saklandı. Bindiktar Kayseri yakınında Keykubat denilen yerde pervaneyi bekledi.

Bu mağlubiyete çok üzülen Abaka, Anadolu'ya yürüyünce, Bindiktar daha fazla kalmağa cesaret edemeyip Şama geçti.

Elbistan muharebe meydanında kendi askerlerinden gayrı, bir tane Rum Selçuk askeri ölüsüne rastlamıyan Abaka, bu öfke ile Anadolu'nun baştan aşağı yağma edilmesini ve rast geldikleri müsülmanların öldürülmesini emretti. Ve kendisine iltihak

eden Pervaneyi belinden testere ile kesti. 200 bi Selçukluyu idam ettirdi. Türkiyeyi Ermenilere ver-diyse de Kral kabul etmedi. Fakat Baybarsı kovalamasına ve hiristyanların yardımına rağmen Suriyeyi alamadı.

1271 de ve ertesi yıllarda Beybars iki defa Suriyeye girdiği zaman Moğolları Franklar çağır-mış ve Abaka da Pervane ve Bayçu Noyanın oğlu Afak kumandasında Sultanın kuvvetini keşf için ordular göndermişti.

Gıyasettin Keyhusrev zamanında Anadolu bey-leri Puta tapan İlhanelilerden ve Pervane idaresinden bizar kalmışlardı. Bunların Mısır ile olan ziddiyetle-rinden faydalanmak istemişlerdi. Baybars, Karaman oğlunun bu Beylerden Hatır oğlu Şerefeddin Mesut ve karddeşlerini isyana teşvik ettiyse de mağlup ol-dular. Beybars bu ceryandan istifade maksadiyle İlhanelilere harp de mağlup oldular. Beybars bu ceryandan istifade maksadiyle İlhanelilere harp açtı. 1277 Kays ride Selçuk tahtına oturdu. Fakat ordusunun yorgunluğundan dolayı 10 gün sonra dön-dü. Daha doğrusu Abaka Sultanın daha ileri git-mesini önlemiş oldu.

İlhanelileri defalarca bozan, Anadolu içlerine dalan, Bağdada, Kafkasya cihetlerine kadar uzanan Baybars, 1275 de küçük Ermenistana yaptığı akın-larda 20 bin kişi öldürmüş on bin çocuk ve 30 bin beygirle dönmüştü. Ermenistan Kırakı atlarıyla dağ-lara kaçmış, Tüccartar gemilere sığınmışlardı.

Bir evhama kapılarak Eyyüp oğullarından Davut Nasuriddin için hazırlattığı bir zehri yanlışlıkla içtiğinden kendisi de ölen Baybars, Moğol Frank, ve küçük Ermenistana meydan okumuş, Tarsusu almış, Sudan, Trablus ve Tunusu alarak büyük bir imparatorluk kurmuş, Mısır, Şam, Bağdat ve Mek-kede Hutbe okutmuş, Suriyede son Hacı izlerini kazımış, Mısır'ı diriltmiş, ve bütün bu mamureleri İlhanelilerin tasallütünden kurtarmıştı.

1279 da oğlu ve halefi Sait Nasuriddin küçük Ermenistana bir ordu yolladı ise de, bu ordu is-yancılara karşı kendisini padişahlıktan attı Ye-rine geçen Salamiş da Kalavon indirerek tahtı ele geçirdi.

İsyan ve istiklalini ilân eden Şam Valisi Sun-gurulâşkar, Moğollardan yardım istemişti; Fakat Ka-lavon onu tenkil ederek ikiye ayrılan imparatorlu-ğu birleştirdi. 1281 de de Altınordu Hanı olan Tu-dan Mengü ile elçiler teati edildi.

Halep taraflarına kaçan Sugur, orada İsa bin Mühenna adlı bir bedevi ile birleşip bir elçi ile Abakadan Halep ve Şamı istemiş ve kendisini davet etmişti. Abakanın gönderdiği kardeşi Kon-gurtay, Halep ve Şamı yıkıp yaklıktan sonra dön-dü. Abakanın küçük kardeşi (1282) Mengü Timur 50 bin kişilik kuvveti ve Ermenistan kralı ve as-

- 1751 — Mal müşteriye göre satılır.
1752 — Malını öğme, pazarını öğ.
1753 — Mürâi dosttan, doğru sözlü düşman iyidir.
1754 — Mal sahibini, can tûrabını bulur.
1755 — Malına sahip ol !.
1756 — Merak, iyi değildir.
1757 — Mızrak, çuvala sığmaz.
1758 — Misafirin şaşkınlığı, ev sahibini ağır lar-mış.
1759 — Mor koyun, bir oyun.
1760 — Mama hatun oturur. götü haber ge-tirir .
1761 — Murdara, murdar gerek.
1762 — Mezar taşı ile iftihar edilmez.
1763 — Mal bucakta, yiğit kucakta.
1764 — Mürevvete endaze olmaz.
1765 — Mahkeme kadiya mülk olmaz.
1766 — Mangal kenarı, kış gününün lâle zarıdır .
1767 — Merkebin kuyruğunu kesmekle küheylan olmaz.
1768 — Meşhur meseledir: Dağlar dayanmaz himmete...
1769 — Maarifsiz millet yaşamaz.
1770 — Meyhaneciden şahit istemişler, boza-cıyı göstermiş.

- 1771 — Malın iyisi boğazdan geçer.
1772 — Mal bulmuş mağribiye dönmüş.
1773 — Meyveli ağaç herkesin gözüne diken olur .
1774 — Malın gibi zekâtın artsın.
1775 — Mart martladı, tavuk yumurtladı.
1776 — Mantar gibi yerden gitmez a !
1777 — Mantar kafalı !
1778 — Martı gibi denizde gezer.
1779 — Meyil verme tellâl ile berbere, su mu geçer hamamdaki mermere ?..
1780 — Meram anlıyan beri gelsin!
1781 — Malın iyisi suya yakın, daha iyisi eve yakın.
1782 — Marifet, adam olmaktır.

- N -

- 1784 — Nefsine hâkim ol !
1785 — Nefis ile mücadele'e, dünya ile muha-rebeden zordur.
1786 — Nefsini eğleyemiyen, hiçbir şeyini eğ-leyemez.

— Devam Edecek —

BİZANS İMPARATORLUĞU DEVRİNDE ÇUKUROVA

— Beşinci Sayfadan Devam —

Bizans halkı vatan yolunda büyük bir feragat gös-termeğe meyyal değildi. Vatanperverliğin bu ideal şeklinde mahrum edilir. Fakat fikirlerin, lisan ve adaletlerin birliği her an bir çok müsait vaziyetler yaratıyor, bütün fertlerde karşılıklı yardım ve em-niyet hislerini uyandırıyor. Aynı zamanda impa-ratorluğu idare edenler Yunanlılığı mahdut bir dai-re içinde telâkki etmediler. Esas ırkın yanında ay-rı kalmış gibi görünen tebeayı temsile Bizans kül-türü ile yuğurmağa çalıştılar. Bütün âmiller içinde

Bizans'ı yaşatan en mühim sebeplerden biri de bu devletin dış siyasası olmuştur. (2)
İmparatorların hepsi siyasal bir deha sahibi ol-mamakla beraber devletin menfaatlerini çok yakından görecektir kadar ameli bir zekâyâ malik idiler .
— Devamı gelecek sayıda —

(2) Mamafih Bizans'lıların hilekâr siyasati bü-yük Türk zümreleri meselâ Gök Türkler tara-fundan anlaşılır ve buna göre tedbirler ittihaz olunurdu.

Mısır Kölemenleriyle İlhanlılar Arasındaki Rekabetin Çukurovaya İntikal Eden Safhaları

— 12 inci sayfadan devam —

kerleriyle tekrar şama geldi. Halbuki unğur, Elfi ile barışmıştı.

Şam askerlerinin başına geçtiler. Harp, Mengü Temurun ölümüyle neticesiz kaldı. Zaten Abaka Han da ölmüş yerine (Nikola) Ahmet geçmişti.

1282 — 1284 Ahmet zamanında islâm dini, bir müddet İlhanlılar içine yayılır gibi olduysa da çok sürmedi. Ahmet Han Kalavonla barışmış, ölünceye kadar dost kalmışlardır. Pasifist Ahmet bir mektupla sultandan barış istemişti.

Fakat Kublay, onun müslüman oluşunu hoş görmedi. O da isyanlar net cesinde çekildi.

1290 da oğlunun acisiyle ölen Kalavon, çoğu Çerkes kölelerinden seçilme 12 bin kişilik Mısır ordusundan yetişmiş bir kumandandı. Vaktiyle bin dinara satıldığından Elfi lakabını almıştı.

Halefi ve oğlu Eşref Salâhittin Halil, Suriye ve Ermenistanda Galip geldi. 1293 de küçük Ermenistanla tekrar harp etmek istediysede Şamda iken Kırallıklar gönderdiğinden barışıldı. Behisni ve Maraş havalisini teslim aldı.

1297 de Bedrettin Bektaş idaresinde Şama gönderilen bir ordu, Hama hükümdarı Mahmudla beraber Küçük Ermenistana yürüdüler, Alâmeddin Sancarla beraber Mari denilen boğazdan geçtiler. Hepsî Ceyhan nehri yakınlarında birleştiler, Küçük Ermenistana muhtelif akınlar yaptılar.

Bir Gece Manzarası

Sarkar dallarda saadet
Her gece ay ışığında.
Ninnilerle beklenir davet
Dualar yüklü rüzgârda.
Ay ışığı salkım salkım
Dökülür durgun göle.
Sükûnu yamaçlara demet demet
Sürükler sandallardan bir kabile.

Ali Kemal ŞENADAM

1298 de Halebe geldikleri zaman aldıkları emirle tekrar Ermenistana döndüler. Bu ordu da meşhur tarihçi Ebülfeda (Füda) da vardı. Ermeniler açlık ve susuzluktan kırıldılar. 1200 kadın ve kızın dışarı çıkarılmasına mecburiyet hasıl oldu. Müslümanlar bunları paylaştılar. Ermeni Kıralları Dandin barış istedi. Ceyhan nehri sınır kesilmek şartıyla isteği yerine getirildi. Mısır sultanı aldığı kalelere Valiler tayin etti.

Sur, Sayda, Berut ve Tarsustaki son haçlıları da ezen Sultanın yerine, (rakiplerinin teşvikiyle karnısı tarafından öldürüldükten sonra) bir Moğol esiri olan üçüncü halefi Elmelikülâdil Ket Boğa geçti. Bunun zamanında İlhanlılarla gene bozuşuldu. Ket Boğa, Tebriz Hakanı Gazan Handan korkarak kaçan 10 bin kişiyi Mısır'a yerleştirdi. Bir müddet sonrada veba ve kıtlıkla uğraştı.

Kalavonun Kölelerinden olup tahtan indirilen Ketboğanın Halfi Lûçin Ceyhana kadar ordular gönderdi, bir çok kaleler aldı. Fakat sonra Gazan gelip buraları Ermenilere verdi.

1299 da yeni tahta çıkan Gazanın Suriyeye göz diktiği, Emir Kıpçağın teşvikiyle akın yapmağı düşündüğü haber alındı. Hakikaten 15 bin atlı ile Anadoluya gönderdiği Salamişa, Küçük Ermenistan yoluyla Suriyeye girmesini emretmişti. Fakat Salamişa, bu kıtayı kendi hesabına zahtetmek istediğinden isyan etti. Karaman oğulları bile kendisine tabi oldu. Ancak, Gazanın gönderdiği orduya Sivasta yenilerek Sise ve oradan Behisniye çekildi. Salamişa karşı yürüyen Mısır sultanı Gazanla karşılaşarak yenildi. Gazan, çok telefata bahasına aldığı Suriyeden döndü.

Sulh teklif ettiği halde 1301 yeniden Suriye'ye hücumla hazırlanıyordu.

Lâçin (1298) muzafferen Halebe döndüğü zaman, emirleri tarafından öldürülmüş, halefi de indirilmiş. Ve Salâhittinin haleflerinden olup evvelce tahtan indirilmiş bulunan Nasır Mehmet, ikinci defa Sultan olmuştu. Emir Bedrettin Bektaş, Ermenistandaki askerleriyle Mısır'a döndü. İşte bu Sultan Suriyede ilerlemekte olan Gazanın üzerine yürüdü. İleri geri hareketlerden sonra, Mısır ordusu Sise girdi. Bir çok çapuldan sonra 10 bin esirle döndü. (1301). Mehmet bu dördüncü büyük Moğol hücumunu da önliyerek Mısır kat'i surette kurtardı.

1302 de Sultan, müslüman arazisine akınlar yapan Ermenistan Tekfuruna (Kıralına) karşı yürüdü; buraları harap etti.

1303 Gazan, muahedeleri bozduğu bahanesiyle kutluk şahu 80 bin kişi ile Suriyeye gönderdi.

1304 de Seyfettin kıpçak ve Hama hükümdarı ve Kara Sungur Halep askerleriyle Küçük Ermenistana girdiler.

1305 Halep Valisi Karasungur, Memlükü Bassemuru bir ordu ile Sise gönderdi. Fakat bunun sarhoşluğundan istifade eden Ermeniler, kuvvet topladılar. Leon oğlu Hayton, Moğol ve Franklarla beraber üzerine yürüdü. Bütün ordusunu kaybeden düşman çekilmeğe mecbur oldu.

Mehmet, Asî Arap kabileleriyle ve zelzele felâketleriyle uğraştıktan bir müddet sonra, Halep Valisi Karasungur, kölesi Koşmaz kumandasında Sis cihetlerine bir ordu göndermişse de yaptıkları akınlar da başaşağı gösteremedi.

1308 de Mehmet, iç kargaşalar üzerine çekilince yerine, ikinci Beybars geçmişse de 1309 da, o da tahtı terke mecbur kaldığından, Mehmet üçüncü defa sultan oldu.

(1311 — 1312) Altınordu Hanı Tokta Hana gönderdiği elçileri, ve bunlarla dönen Toktanın 60 elçisini. Frenkler esir aldılar; Sis Tekfuruna satmak istedilerse de kabul etmedi. Sultan da bunlar salıverilinceye kadar İskenderiyedeki tüccarları bırakmadı.

Kalavon oğlu Mehmet, bu üçüncü saltanatında, Malatyayı ve Sisi Ermenilerden aldı. Emir Girayın kumandasında (1311) Küçük Ermenistana gönderdiği ordu Humusta durdu. Sultan artık iç işleri onarıyor, dışarda barışı temine uğraşıyordu. Hatta Kız almak suretiyle İlhanlılarla akraba bile olmuştu. Ayası zabt, Adana, Tarsus cihetlerini yağma edip bir çok hayvan ve esirle döndü.

(1319 — 1320) Altınordu Hanı Özbek Handan, Cengiz soyuna mensup bir kız istedi. Ve Mısırda Nikâh kıyıldı. 1337 de öldü. Haleflerinden İsmail Hanın da, Sis taraflarına bir kaç akın yaptığını görüyoruz. Keza haleflerinden ikinci Mehmet (Elmansur) zamanında, Şam Valisi Emir Bek Timürlhazemî, Adana ve Tarsusu zaptediyorsa da dönüşte Sultana karşı isyan çıkardığından hapse tıkıldı. Mahaza kendisi de isyanlar neticesinde tahtından uzaklaştırıldı.

1348 de tahta çıkan Hasan Humarveyh zamanında Mısırda günde 15 bin kişi ölüyordu. Tataristandan çıkıp, Çin, Hint, Avrupayı dolaşan Veba, bilhassa Küçük Ermenistanda çok zarar vermişti. Tekfür bir tabaasiyle ölmüştür.

Bir çok hall vakalarından sonra, 1365 de tahta çıkan Şaban zamanında hükümetin sınırları Tarsusa kadar dayanıyordu. Orada bir Valisi vardı.

(1374) Halep Valisi Bir ordu ile Küçük Ermenistana girdi. Merkezi olan Sisi beş ay kuşattıktan sonra, zaptetti. Ermenistan Kıralını esir olarak mısır'a götürdüler. Bu suretle Ermenistan Kıralığı tamamen ortadan kalkmış oldu. Sis Valiliği Emir Akboğaya verildi. Buna Tarsus, Adana, Ayas ve sair şehirlerde eklendi (1375).

Bu Sultandan sonra bir kaç kişi daha tahta çıktı. Kalavon oğlu ikinci Hacı (Elmeliküsalin) Türk Kölemen hükümetinin son Hükümdarıdır.

Bunun yerine geçen Berkuk, Çerkes Kölemenleri devrinin kurucusu sayılmaktadır.

Çukurova Tarihinin orta devirlere ait bir safhasına kısa göz attık. Gelecek yazılarımda da hayal olan hakikatlerin diğer sayfalarını çevirmekte devam edeceğiz.

Nurettin ÜNEN

— SON —

Bibliografyaya ek :

- 1 — Altınordu tarihine ait metinler (W. De tiesenhausen) İsmal Hakkı İzmirli.
- 2 — Dr. Rıza Nur. Türk Tarihi. Cilt : 9.

ŞÜKRÜ ENİS REGÜ

BUĞU

— ŞİİRLER —

İkinci Baskısı Çıktı

OKUYUCULARIMIZA

TAVSİYE EDERİZ

Adana Halkevinin

BİR AYLIK TARİHİ

KONFERANS :

Haziran ayı içinde Halkevinde aşağıdaki konferanslar verilmiştir :

1 — 2. Haziran. 943 Çarşamba günü Öğretmen Vasıf Canbay tarafından (Kaptülasyonlar).

2 — 3. Haziran. 943 Perşembe günü İngiliz Profesörü Hamley tarafından (Çocuk Psikolojisi).

3 — 8. Haziran. 943 Salı günü Doktor Sait Sertel tarafından (Mensucat).

4 — 9. Haziran. 943 Çarşamba günü Hukuk mezunlarından Arslan Avni Delsu tarafından (İstanbul Fethi).

4 — 15. Haziran. 943 Salı günü Siyasal Bilgiler Okulu mezunlarından Mithat Sayılır tarafından (İktisadın Millî Prensipleri ve List).

6 — 21. Haziran. 943 Pazartesi günü Millî Mensucat Fabrikası Teknik Müdürü Fazlı Turga tarafından (Pamuğun Dünya Sanayii ve Ziraatında Ehemmiyeti, Memleketimizde Pamuk Durumu) adlı konferanslar verilmiştir.

TÖREN ve TOPLANTILAR :

1 — 8. Haziran. 943 Salı günü C.H.P. 6 ıncı Büyük Kurultayın yıldönümünde tören yapılmış ve törende Halkevi Reisi Eczacı Hasan Basri Arsoy tarafından bir nutuk söylenmiştir.

2 — 30. Haziran. 943 Çarşamba günü Seyhan Regülâtörünün açılma töreni yapılmıştır.

KONSER :

1 — 2. Haziran. 943 Çarşamba günü konferanstan sonra klâsik müzik kolunun bir konseri.

2 — 8. Haziran. 943 Salı günü akşamı halk türküleri ekibi konferansı müteakip bir konser verdi .

3 — 9. Haziran. 943 Çarşamba günü gündüz hoperlorla şehre yayılan halk türküleri ekipinin konseri, gece konferansdan sonrada dinlenildi.

4 — 12. Haziran. 943 Cumartesi günü Bando-muz bahçede bir konser vermiştir.

5 — 15. Haziran. 943 Salı günü halk türküleri ekibimizden Muzaffer Özbaran ve Arkadaşlarının bir konseri konferansı takip etmiştir.

6 — 16. Haziran. 943 Çarşamba günü Adananın genç Sanatkârı Celâl İnce tarafından piyano ve akordiyonla Türkçe tangolar ve swing parçalarından mürekkep bir konser verilmiştir.

7 — 21. Haziran. 943 Pazartesi günü konferanstan sonra klâsik müzik kolu bir konser vermiştir .

DÜĞÜN :

Haziran ayı içinde Halkevi salonlarında iki düğün töreni yapılmıştır.

TEMSİL :

1 — 5. Haziran. 943 Cumartesi günü (Bir Doktorun Ödevi) adlı eser temsil edilmiş gündüz küçüklere ve gece halka gösterilmiştir.

2 — 12. Haziran. 943 Cumartesi günü aynı eser tekrar edilmiştir.

KÖY GEZİSİ :

1 — 13. Haziran. 943 Pazar günü köycülük komitesi Reisi Bay Memduh Pekbelger'in başkanlığında :

Komite âzası Öğr. Şükrü Erdem, sosyal yardım komitesinden Dr. Zekeriya Özveren, Kütüphane ve yayın komitesinden Öğr. Vehbi Evinç'in iştirakile Tuzla Nahiyesi ve civarındaki köylere bir gezi yapılmıştır. Bu gezide köylerin sıhhi durumlarıyla yakından alâkadar olunmuş, hastalar, muayene edilerek ilâçları Halkevi ilâç sandığından verilmiş; tifüs mücadelesi için bastırılan broşürler dağıtılarak tifüs ve sıtma hakkında halk irşad edilmiştir.

SERGI :

1 — 3. Haziran. 943 Çarşamba günü Evimiz salonlarında Refika Recep Tümerkan Biçki — Dikiş yurdunun senelik sergisi açılmış ve 14. Haziran. 943 Pazartesine kadar Halkımıza açık bulundurulmuştur .

SOSYAL YARDIM :

1 — Haziran ayı içinde Evimize müracaat eden yedi yoksul hasta vatandaş doktora muayene ettirilerek ilâçları temin edilmiştir. H. Ö.

HALKEVİ D

DERGİNİN ADI

Başpınar
Çorumlu
Doğuş
Ercivaş
Fikirler
Gediz
Görüşler
Halkevi
İnanç
İnan
Karacadağ
Karaelmas
Kaynak
Konya
19 Mayıs
Taşpınar
Türk Akdeniz
Ün
Uludağ
Yeni Türk
Halkbilgisi Haberleri

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ : KEMAL ÇELİK
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : VEHBI EVİNÇ
BASILDIĞI YER : TÜRKSÖZÜ BASIMEVİ